

บทที่ 4

การบำรุงรักษาวัสดุไมตินิมน์

นอกจากวัสดุตีนิมน์ซึ่งเป็นวัสดุสารนิเทศส่วนใหญ่แล้ว ห้องสมุดยังจัดหาวัสดุไมตินิมน์ซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าไว้บริการ ได้แก่ สื่อโสตทัศน์ วัสดุย่อส่วน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วัสดุไมตินิมน์เหล่านี้มีบางประเภทที่มีอัตราการชำรุดเสียหายค่อนข้างสูง เพื่อให้วัสดุไมตินิมน์มีความทนทานมีประสิทธิภาพใหม่และใช้ประโยชน์ได้นาน ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องดูแลและบำรุงรักษาให้ถูกต้องและเหมาะสมตามประเภทของวัสดุนี้ ๆ

สาระสำคัญ

1. การบำรุงรักษาสื่อโสตทัศน์
 - 1.1. การบำรุงรักษาโสตวัสดุ
 - 1.2. การบำรุงรักษาทัศนวัสดุ
 - 1.3. การบำรุงรักษาโสตทัศนวัสดุ
2. การบำรุงรักษาวัสดุย่อส่วน
3. การบำรุงรักษาวัสดุอิเล็กทรอนิกส์

จุดมุ่งหมาย

1. สามารถบอกวิธีบำรุงรักษาแต่ละสิ่งได้
2. ระบุวิธีบำรุงรักษาที่ป้องกันความเสี่ยงได้ชัดเจน
3. อธิบายวิธีบำรุงรักษารูปภาพได้
4. สามารถสรุปวิธีบำรุงรักษาแผนที่ได้
5. อธิบายขั้นตอนของการบำรุงรักษาภาพนิ่งได้
6. ระบุสาระสำคัญของการบำรุงรักษาภาพยนตร์ได้
7. สามารถอธิบายวิธีบำรุงรักษาวิดีโอเทปได้ถูกต้อง
8. อธิบายความสำคัญของการบำรุงรักษาวัสดุย่อส่วนได้

9. สรุปวิธีบำรุงรักษาแผ่นจานแม่เหล็กชนิดอ่อนได้
10. บอกวิธีบำรุงรักษาซีดี-รอม ได้ถูกต้องชัดเจน

1. การบำรุงรักษาสื่อไอสตัทส์

สื่อไอสตัทส์ เป็นสื่อที่ให้สารนิเทศในหลายลักษณะ มีทั้งที่เห็นด้วยตา ฟังด้วยหู และทั้งเห็นและได้ยิน ห้องสมุดโดยทั่วไปที่มีสื่อ ไอสตัทส์จำนวนมาก มักนิยมจัดแยกออกเป็นหน่วยงานหนึ่งต่างหาก ประกอบด้วยวัสดุสื่อ ไอสตัทส์และอุปกรณ์ที่ใช้กับวัสดุเหล่านี้ ห้องสมุดจึงต้องมีวิธีการบำรุงรักษาด้วยการจัดเก็บและจัดระบบบริการให้เหมาะสมสำหรับวัสดุแต่ละชนิด เพื่อให้มีความปลอดภัย คงทนถาวร วิธีการบำรุงรักษาสื่อ ไอสตัทส์แต่ละประเภทมีดังนี้

1.1. การบำรุงรักษาสื่อวัสดุ

สื่อวัสดุเป็นวัสดุบันทึกเสียง (Sound recordings) ได้แก่ แผ่นเสียง และเทปบันทึกเสียง มีวิธีบำรุงรักษา ดังนี้

1.1.1. การบำรุงรักษาแผ่นเสียง (Disc)

โดยทั่วไปแผ่นเสียงจะเสื่อมสภาพไปตามระยะเวลาโดยแผ่นจะบิดเบี้ยว ไต้งงอหรือแตกร้าว หรือเปลี่ยนสภาพทางด้านเคมี สิ่งดังกล่าวข้างต้น จะมีผลทำให้คุณภาพของเสียงเลวลง เพื่อหลีกเลี่ยงให้เกิดสภาพดังกล่าวน้อยที่สุด และเป็นที่ยืดอายุของแผ่นเสียง บรรณารักษ์สามารถทำได้ดังนี้

- ก. หมั่นดูแลและรักษาความสะอาดแผ่นเสียงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้ฝุ่นจับ และเกิดรา
- ข. ควรเก็บแผ่นเสียงไว้ในที่มีอุณหภูมิประมาณ 68 องศาฟาเรนไฮต์ (20 องศาเซนติเกรด) และความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 55 %
- ค. แผ่นเสียงควรจัดเก็บไว้ในห้องที่มีสภาพปลอดจากความสกปรกทั้งปวง แม้แต่ควันบุหรี่ เพราะควันบุหรี่จะไปเกาะติดเป็นคราบบนแผ่น ทำให้แผ่นเกาะติดแผ่นได้
- ง. ควรเก็บแผ่นเสียงให้ห่างจากแหล่งกำเนิดของความร้อน เช่น เครื่องแสง เครื่องเสียง หรือแสงแดด เพราะความร้อนของสิ่งดังกล่าว จะทำให้แผ่นไต้งงอ
- จ. การจัดเก็บแผ่นเสียง ควรจัดเก็บไว้บนชั้นโลหะ โดยวางแผ่นตั้งขึ้นและไม่จัดวางให้แน่นจนเกินไป

ช. ทำความสะอาดแผ่นเสียงทุกครั้งหลังจากการใช้ในแต่ละครั้ง โดยเช็ดด้วยผ้านุ่ม ๆ หรือสีกหลาด แล้วนำแผ่นเก็บเข้าช่องทันที

ณ. ควรมีวิธีการที่เข้มงวดและรัดกุมสำหรับการหยิบใช้แผ่นเสียง

ญ. หมั่นทำความสะอาดเข็ม หรือใช้แปรงขนอ่อนปัดฝุ่นออก แล้วใช้ผ้าไม้มะอาดชุบเอทิลแอลกอฮอล์ (ethyl alcohol) หมาด ๆ เช็ดเข็มอีกครั้งหนึ่ง

1.1.2. การบำรุงรักษาเทปบันทึกเสียง (tapes)

เทปบันทึกเสียงทำด้วยสารสังเคราะห์ มีลักษณะเป็นแถบพลาสติกบางบางคล้ายริบบิ้น แต่มีความทนทานมาก ปัญหาที่มักเกิดขึ้นกับเทปบันทึกเสียงส่วนใหญ่ คือ การยืดหย่อนของเส้นเทป ซึ่งมีผลทำให้คุณภาพเสียงเสื่อมหรือลบเลือนได้ ข้อเสนอนี้ในการบำรุงรักษาและจัดเก็บเทปบันทึกเสียงมีดังนี้

ก. ไม่ควรม้วนเส้นเทปเข้าม้วนให้แน่นหรือหลวมเกินไป เพราะจะทำให้เส้นเทปยืด ชำรุด หรือคุณภาพเสียงเสื่อมได้

ข. การจัดเก็บเทปบันทึกเสียง ควรจัดเก็บไว้ในกล่องโลหะหรือตู้ไม้ และวางเรียงบนชั้นในลักษณะตั้งขึ้น

ค. ตู้สำหรับจัดเก็บเทปบันทึกเสียงจะต้องเป็นตู้ที่ปราศจากสนามแม่เหล็ก เครื่องกำเนิดไฟฟ้า ความร้อนหรือฝุ่นเพราะจะทำให้เส้นเทปยืด ลบเลือนหรือเสียงเสื่อมคุณภาพ

ง. ควรจัดเทปบันทึกเสียงไว้ในสภาพแวดล้อมที่คงที่คือ ในอุณหภูมิ 70 องศาฟาเรนไฮต์ และความชื้นสัมพัทธ์ 50-60 %

จ. ควรตรวจสอบเทปบันทึกเสียงที่มีอยู่ในห้องสมุดทุก ๆ 2 ปี ต่อครั้งเป็นอย่างน้อย

ช. การใช้เทปบันทึกเสียงไม่ควรจับบนเส้นเทป เพราะจะทำให้เป็นคราบสกปรก ควรจับที่ม้วนเทปและเมื่อเลิกใช้แล้วควรเก็บใส่กล่องทันที

1.2. การบำรุงรักษาทัศนวิสัย

1.2.1. การบำรุงรักษารูปภาพ

รูปภาพเป็นภาพถ่ายหรือภาพเขียนที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษา ปัญหาทั่ว ๆ ไปที่เกิดขึ้นกับรูปภาพ คือ การฉีกขาด รอยเปื้อน รอยขีดขีด รอยนิ้วมือ ความสกปรก ภาพงอโค้ง หรือกระดาษภาพแห้งกรอบเป็นต้น การดูแลรักษาและการจัดเก็บรูปภาพเพื่อ

ค. ไม่ควรม้วนแผ่นที่เพื่อนำไปจัดเก็บ ทั้งนี้เพราะจะทำให้กระดาษหดตัว และขาดได้ง่าย สำหรับแผ่นที่จัดซื้อใหม่ซึ่งอยู่ในลักษณะม้วน ให้เปิดช่องแล้วคลี่แผ่นที่ออกโดยวางคว่ำไว้ในแนวราบ และใช้ช่องหยักกับไว้ประมาณ 2-3 ชั่วโมง

ง. ควรจัดแผ่นที่ไว้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อป้องกันความชื้น แสง ความร้อน รา แมลง และก๊าซพิษ เป็นต้น

จ. ห้องที่ใช้สำหรับจัดเก็บแผ่นที่ ควรเป็นห้องที่มีเนื้อที่กว้างและเพียงพอต่อการจัดวางแผ่นที่มีขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าไปศึกษาได้อย่างสะดวก

ฉ. สมุดแผ่นที่ควรจัดเก็บรวมไว้ในที่เดียวกับแผ่นที่ สำหรับสมุดแผ่นที่มีขนาดใหญ่ ควรจัดวางไว้บนชั้นสำหรับวางแผ่นที่โดยเฉพาะ โดยวางในแนวราบ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้สมุดแผ่นที่เกิดการโค้งงอ

1.2.3. การบำรุงรักษาภาพนิ่ง

ภาพนิ่งหรือสไลด์ เป็นภาพถ่ายที่บันทึกลงบนฟิล์มโปร่งแสงที่มีอัตราการใช้สูงมากในห้องสมุด ภาพนิ่งต้องมีการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะภาพนิ่งโดยทั่ว ๆ ไปจะนำไปใช้ฉายให้คนกลุ่มใหญ่ การหยิบใช้ในแต่ละครั้ง การจัดฉายในแต่ละครั้ง ล้วนแต่เป็นสาเหตุทำให้ภาพนิ่งเกิดการชำรุดเสียหายทั้งสิ้น วิธีดูแลและบำรุงรักษาเพื่อยืดอายุของภาพนิ่งทำได้ดังนี้

ก. การใช้ภาพนิ่ง ควรจับที่ขอบภาพ ไม่ควรจับบนตัวฟิล์มเพราะจะทำให้ฟิล์มสกปรก เปราะเปื้อน

ข. ภาพนิ่งควรจัดเก็บไว้ในกล่อง หรือในตู้สำหรับเก็บภาพนิ่งโดยเฉพาะ

ค. ควรจัดเก็บภาพนิ่งไว้ในที่มีอากาศเย็นและแห้ง ไม่ควรจัดเก็บไว้ในที่มีอากาศร้อน หรือในที่ชื้น เพราะจะทำให้ฟิล์มชำรุด แห้งกรอบ หรือเกิดราได้

ง. ภาพนิ่ง ควรมีเลขกำกับลำดับไว้ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการหยิบใช้ให้เป็นไปตามลำดับได้อย่างถูกต้อง

จ. ไม่ควรปล่อยให้ภาพนิ่งทิ้งไว้ในเครื่องขณะที่ฉายไว้นาน ๆ เพราะจะทำให้ฟิล์มกรอบ และชำรุดเร็วยิ่งขึ้น

1.3. การบำรุงรักษาวัสดุทัศนวิสัย

1.3.1. การบำรุงรักษาภาพยนตร์

ภาพยนตร์เป็นภาพถ่ายที่บันทึกลงบนฟิล์มมีหลายขนาด เช่น 8 มิลลิเมตร 16 มิลลิเมตร และ 35 มิลลิเมตร ปัจจุบันภาพยนตร์ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญในด้านการศึกษา วัฒนธรรม และการบันเทิง ภาพยนตร์ต้องมีวิธีการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะฟิล์มภาพยนตร์เป็นวัสดุที่ชำรุด ทรอบ หัก เปราะ และเสียหายได้ง่ายกว่าวัสดุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด วิธีบำรุงรักษาฟิล์มภาพยนตร์มีดังนี้

ก. ความคุมอุณหภูมิและความชื้นในที่ที่สำหรับจัดเก็บฟิล์มภาพยนตร์ให้เหมาะสม คือ ในอุณหภูมิ 70 องศาฟาเรนไฮต์ และความชื้น 50 %

ข. ฟิล์มภาพยนตร์ทุกชนิดจะต้องจัดเก็บไว้ในกล่องโลหะแล้ว เรียงไว้ตามช่องใส่ตู้เก็บ

ค. ตู้สำหรับเก็บฟิล์มภาพยนตร์สี จะต้องตั้งให้ห่างจากเครื่องแสง เครื่องเสียง หรือความร้อน

ง. การจัดเก็บฟิล์มภาพยนตร์ทุกชนิด ไม่ควรจัดเก็บไว้ในตู้เวลาการขึ้นลงสูงสุด หรือวางไว้บนชั้นสูงสุด ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงภัยจากน้ำท่วม ความชื้น และอุณหภูมิสูง

1.3.2. การบำรุงรักษาเทปโทรทัศน์ (Videotape)

เทปโทรทัศน์หรือวีดีโอเทป เป็นเครื่องที่ใช้บันทึกภาพและเสียงลงในแถบแม่เหล็ก มีทั้งชนิดตลับ และชนิดม้วน โดยทั่วไปจะใช้ร่วมกับเครื่องบันทึกภาพ ปัจจุบันเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการ การดูแลและบำรุงรักษาเทปโทรทัศน์ ห้องสมุดควรจัดดำเนินการ ดังนี้

ก. ในกรณีที่ห้องสมุดจัดให้บริการยืมเทปโทรทัศน์แก่ผู้ใช้ ห้องสมุดควรจัดทำโบรชัวร์ (brochures) เพื่อแนะนำวิธีใช้เทปโทรทัศน์แก่ผู้ยืม

ข. การใช้เทปโทรทัศน์ ไม่ควรใช้นิ้วมือแตะหัวเทป หรือเส้นเทป เพราะจะทำให้หัวเทปเคลื่อนออกไปจากตำแหน่งเดิม หรือเกิดรอยนิ้วมือบนเส้นเทป ทำให้เส้นเทปสกปรก เปราะเปื้อน ชำรุดเสียหายได้ง่าย

ค. ควรจัดเก็บเทปโทรทัศน์ไว้ในอุณหภูมิที่เหมาะสมคือ ในอุณหภูมิ 68 องศาฟาเรนไฮต์ (20 องศาเซนติเกรด) และความชื้นสัมพัทธ์ 55 %

ง. ไม่ควรจัดเก็บเทปโทรทัศน์ไว้ในที่ที่ร้อนจัดหรือเย็นจัด เพราะอุณหภูมิสูง เส้นเทปจะขยายตัว ส่วนความชื้นสูงจะทำให้อำนาจแม่เหล็กบนเส้นเทปอ่อนลง

จ. ควรจัดเก็บเทปโทรทัศน์ไว้ในที่ที่ปลอดฝุ่น และมีมลพิษในอากาศ เพราะฝุ่นและก๊าซพิษจะเกาะเส้นเทป ทำให้เส้นเทปสกปรกง่าย

ฉ. เทปโทรทัศน์ควรจัดเก็บไว้ในกล่องโลหะ และวางกล่องไว้ในแนวตั้ง

ช. เทปโทรทัศน์ควรจัดเก็บไว้ให้ห่างจากสนามแม่เหล็กทุกประเภท ทั้งนี้เพื่อป้องกันการลบเลือนของสัญญาณที่บันทึกไว้

2. การบำรุงรักษาวัสดุย่อส่วน

วัสดุย่อส่วนเป็นวัสดุที่เกิดจากกรรมวิธีของการถ่ายภาพจากวัสดุเดิมที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งได้แก่ หนังสือ ต้นฉบับตัวเขียน สิ่งพิมพ์รัฐบาล วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์หรือจดหมายเหตุ นำมาย่อส่วนให้มีขนาดเล็กจนไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้เครื่องขยายเพื่อช่วยในการอ่านที่เรียกว่า เครื่องอ่านไมโครฟิล์ม และเครื่องอ่านไมโครฟิช โดยจะถ่ายลงบนฟิล์มหรืออัดลงบนบัตร วัสดุย่อส่วนมีหลายชนิด ได้แก่ ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ไมโครโอเพด และอเพอเจอการ์ด

วัสดุย่อส่วนเป็นวัสดุที่มีบทบาทสำคัญและมีประโยชน์ต่อห้องสมุดดังนี้ คือ

1) ประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บ สิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปของวัสดุย่อส่วน สามารถประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บได้ถึง 97 % ของจำนวนเนื้อที่ที่ใช้จัดเก็บสิ่งพิมพ์ในรูปของกระดาษ

2) ประหยัดงบประมาณ งบประมาณที่ใช้ในการจัดซื้อหนังสือและสิ่งพิมพ์โดยทั่วไปจะใช้งมากกว่า 2-3 เท่าของงบประมาณในการจัดซื้อสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปของวัสดุย่อส่วน

3) สะดวกต่อการเข้าถึงสารนิเทศที่ต้องการ ทั้งนี้เพราะวัสดุย่อส่วนใช้เนื้อที่เพียงเล็กน้อยสำหรับการจัดเก็บ ห้องสมุดที่มีขนาดเล็กก็สามารถจัดให้ผู้ใช้ได้ เข้าถึงสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปของวัสดุย่อส่วนเป็นจำนวนหมื่น ๆ เล่มได้

4) สะดวกต่อการค้นคืนสารนิเทศ การค้นคืนสารนิเทศที่ต้องการในวัสดุย่อส่วนทำได้ง่าย โดยเลือกวัสดุย่อส่วนที่ต้องการแล้วนำไปใส่ในเครื่องอ่าน

วัสดุย่อส่วนจำเป็นต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม กระบวนการของการบำรุงรักษาวัสดุย่อส่วนโดยทั่วไปจะแตกต่างจากหนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ดังนี้

ก. สถานที่จัดเก็บวัสดุย่อส่วนควรติดตั้งเครื่องปรับอากาศ โดยควบคุมอุณหภูมิและความชื้น

ให้คงที่ คือ อุณหภูมิ 65-68 องศาฟาเรนไฮต์ (20-22 องศาเซลเซียส) และความชื้น 40-60 % ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ฟิล์มแตกกรอบและเสียหาย

ข. วัสดุย่อยส่วนจะต้องจัดเก็บไว้ในตู้เหล็กชนิดปิดและมีความหนาห่างจากพื้นประมาณ 6 นิ้ว เพื่อป้องกันน้ำท่วม และจัดเก็บไว้ในบริเวณที่มีอากาศแห้ง

ค. วิธีการจัดเก็บวัสดุย่อยส่วนจะต้องจัดเก็บด้วยระบบที่เหมาะสมกับรูปลักษณะของวัสดุย่อยส่วนแต่ละชนิด และจัดเรียงด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อความสะดวกรวดเร็วต่อการค้นคว้า

ง. วัสดุย่อยส่วนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ควบคู่ไปกับเครื่องอ่านเพราะหากไม่มีก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ บรรณารักษ์ควรแนะนำวิธีการใช้เครื่องอ่านและวิธีอ่านที่ถูกต้องแก่ผู้ใช้ หรืออาจจัดทำคู่มือวางไว้ใกล้ ๆ กับเครื่องอ่าน

จ. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ในด้านการดูแล การตรวจสอบสภาพ การใช้และการบำรุงรักษาวัสดุย่อยส่วน เพื่อช่วยลดปัญหาความเสียหายของเครื่องอ่าน และวัสดุย่อยส่วนอันเกิดจากการใช้ที่ไม่ถูกต้องของผู้ใช้ให้น้อยลง

ฉ. ห้องอ่านวัสดุย่อยส่วนจะต้องเป็นห้องที่มีบรรยากาศดี สะดวกสบาย เป็นสถานที่น่าชวนเชิญให้เข้าใช้และสามารถจูงใจให้ผู้ใช้เข้ามาใช้และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ช. หมั่นดูแลและตรวจสอบความสะอาด เรียบร้อยของเครื่องอ่านและฟิล์มอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันความสกปรกและฝุ่น

3. การบำรุงรักษาวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ (ฟิล์มพรรณ เรพเพอร์)

3.1. การบำรุงรักษาแผ่นจานแม่เหล็กชนิดอ่อน

แผ่นจานแม่เหล็กชนิดอ่อนเป็นวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญและนิยมใช้มากในห้องสมุดเมื่อไม่นานมานี้ เพราะสามารถบันทึกข้อมูลและโปรแกรมได้มาก มีความเร็วในการอ่านและบันทึกข้อมูลสูง คือประมาณ 12,000-50,000 ตัวอักษรต่อวินาที มีหลายขนาด และราคาไม่สูงจนเกินไป แผ่นจานแม่เหล็กชนิดอ่อนทำมาจากแผ่นพลาสติกเคลือบสารแม่เหล็ก บรรจุไว้ในช่องพลาสติก ในการใช้งานจะนำจานแม่เหล็กใส่ลงในเครื่องอ่านจานแม่เหล็ก (disk drive) ห้องสมุดที่จัดวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ไว้บริการจำนวนมาก เช่น ห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา จัดโปรแกรมคำสั่งที่บันทึกบนแผ่นแม่เหล็กชนิดอ่อนพร้อมเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้บริการผู้ใช้อย่างกว้างขวาง ในด้านการบำรุงรักษาห้องสมุดเหล่านี้ มีวิธีจัดเก็บโดยการจัดหมู่โปรแกรม

คำสั่งด้วยระบบการจัดหมู่ เช่นเดียวกับหนังสือ พร้อมทั้งจัดทำป้ายติดช่องที่เก็บแผ่นงานแม่เหล็ก หรือ ติดที่ตัวแผ่นงาน ให้รายละเอียดที่สำคัญเพื่อแสดงประเภทวัสดุ เลขหมู่ และชื่อโปรแกรม แล้วนำ แผ่นงานไว้ใส่ช่องบนที่เขาน หรือจัดเรียงไว้ในกล่อง ในด้านการบริการ ห้องสมุดส่วนใหญ่จะให้ บริการแบบอัตโนมัติ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยหยิบให้เมื่อผู้ใช้ขอบริการ

3.2. การบำรุงรักษาออปติคัลดิสก์ หรือซีดี-รอม

ห้องสมุดส่วนมากจะมีฐานข้อมูลบนซีดี-รอมไม่ถึง 10 แผ่น จึงไม่มีปัญหาในด้านการบำรุง รักษา การจัดเก็บและให้บริการ โดยทั่ว ๆ ไปจะมีการจัดเจ้าหน้าที่เตรียมแผ่นซีดี-รอม บรรจุเข้า เครื่องอ่าน และเตรียมเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ต้องใช้ควบคู่กันเพื่อการค้นข้อมูลที่ผู้ต้องการไว้ให้ บริการภายในห้องสมุด ผู้อ่านเพียงแต่ใช้คีย์บอร์ดติดต่อกับเครื่องค้นหาข้อมูลที่ต้องการ สำหรับห้อง-สมุดในประเทศไทยส่วนมากยังไม่อนุญาตให้ผู้ใช้ค้นหาข้อมูลด้วยตนเองจากเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ จะจัดบรรณารักษ์คอยช่วยค้นหาสารสนเทศให้ตามความต้องการของผู้ใช้ ทั้งนี้เพราะฐานข้อมูลบนซีดี-รอม และเครื่องคอมพิวเตอร์มีราคาสูงมาก และมีผู้ใช้ยังขาดความคุ้นเคยต่อการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

4. สรุป

วัสดุไมตีนิมมีหลายประเภท ได้แก่ สื่อโสตทัศน วัสดุย่อส่วน และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ กุญแจสำคัญที่ทำให้วัสดุไมตีนิมอยู่ในสภาพคงทน ถาวร ใช้ประโยชน์ได้นานและคุ้มค่าขึ้นอยู่กับ การบำรุงรักษาที่ดีนั่นเอง การบำรุงรักษาที่ดีโดยทั่วไปจะมีขอบข่ายอยู่ในวงกว้าง โดยจะครอบคลุมถึง ปัจจัยที่สำคัญ ๆ คือ ความสะอาด อุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม ระบบจัดเก็บและระบบบริการ ที่ดี การให้และการจับต้องที่ถูกต้อง การถ่ายเทที่ดีของอากาศ และสภาวะแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ นอกจากนี้การบำรุงรักษาที่ดีจะเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดมาตรฐานของห้องสมุดแต่ละแห่ง ได้ดีอีกด้วย

กิจกรรมท้ายบท

1. จงกล่าวถึงวิธีการบำรุงรักษาวัสดุไมตีนิมต่อไปนี้ โดยละเอียด

ก. เทปบันทึกเสียง

ข. แผ่นฟิล์ม

ค. ภาพนิ่ง

2. วัสดุย่อยสลายมีบทบาทสำคัญต่อห้องสมุดอย่างไร จงกล่าวถึงวิธีบำรุงรักษาวัสดุย่อยสลายมาโดยละเอียด
3. แผ่นงานแม่เหล็กชนิดอ่อนและซีดี-รอม มีวิธีบำรุงรักษาเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร จงอธิบาย